

у зоні особливо суворого режиму в Пермській області. Звільнений за указом про помилування 23 серпня 1988 р. У 1991 році Микола Горбаль був реабілітований.

У 1994 році він був обраний народним депутатом України. Працював у Комітеті культури і духовності, був головою депутатської групи Української республіканської партії (УРП) та входив до низки демократичних фракцій.

Горбаль – це джерело історії. Його особисті спогади, поезія, тюремна хроніка, архівні матеріали КДБ щодо його справи – це ключовий матеріал для вивчення епохи українського дисидентства та боротьби за права людини. Збірка «Деталі піщаного годинника», опрацьована мною, слугує історичним джерелом, як і стаття «Право на захист» присвячена питанням порушення прав людини та правозахисному руху в СРСР. Пан Микола документує в літературі свою історію, згідно якої історики можуть робити висновки про механізм радянського тоталітарного апарату.

Його біографія дає змогу вивчати мікроісторію – як функціонував радянський репресивний апарат, побут у таборах, механізми фабрикування справ (як-от звинувачення у згвалтуванні), а також феномен лемківської ідентичності в умовах переселення. Інтерв'ю та свідчення Горбала (як-от його слова про табір, де «люди з різними поглядами ставали рідними») є цінним матеріалом усної історії, що дозволяє зрозуміти психологію опору.

Горбаль, вже будучи політиком, підіймав питання, які є актуальними і сьогодні. У своїх публічних висловлюваннях він наголошує на важливості української мови як єдиної мови навчання у школах та висловлює впевненість у тому, що протягом 10–15 років Україна остаточно подолає російський вплив у всіх сферах. Це накладає на істориків відповідальність не лише за дослідження, а й за формування суспільної пам'яті та використання історичних знань для вирішення сучасних проблем. Його теза «Ми оплачуємо російські школи» є історичним свідченням і політичним закликом.

Таким чином, постать Миколи Горбала є і джерелом, і об'єктом, і живим провідником історичних досліджень ХХІ ст., демонструючи перехід від великих державних історій до історії боротьби особистості за гідність і національну ідентичність. Творчість Миколи Горбала є важливим джерелом для вивчення історії українського дисидентського руху, оскільки його вірші та публіцистика задокументували та осмислили досвід опору в умовах тоталітарного режиму.

Анастасія Шведик (Тернопіль)

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ІСТОРИЧНІ УРОКИ, ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ

Російсько-українська війна пройшла два основних етапи: з 20 лютого 2014 по 23 лютого 2022 р. тривала гібридна війна, а з 24 лютого 2022 р. розпочалося широкомасштабне вторгнення Росії в Україну. Цей конфлікт став найбільшим конвенційним воєнним конфліктом в Європі після Другої світової війни. Війна принесла загрозу миру і безпеці європейського континенту, призвела до порушення стабільності та рівноваги в глобальному вимірі. 24 лютого 2022 р. о 3:40 ранку Російська Федерація розпочала воєнний напад на Україну. Широкомасштабний наступ російських військ на суверенну Україну для багатьох став неочікуваним проявом агресії, який порушив усі принципи міжнародного права та Статуту ООН. Це випробування для міжнародних організацій виявило як їхні можливості, так і системні обмеження у протидії

агресії та забезпеченні миру. Генеральна Асамблея ООН продемонструвала безпрецедентний рівень одностайності у рішеннях стосовно російсько-українського конфлікту. 2 березня 2022 р. резолюцію ООН про агресію проти України схвалено 141 країною, проти проголосували лише 5 держав, а 35 країн утрималися від голосування. Резолюція засудила неправомірне застосування сили проти України, а також участь Білорусі у цій агресії.

На спеціальному надзвичайному засіданні 23–24 березня 2022 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію «Гуманітарні наслідки агресії проти України», за яку проголосували 140 країн. Це рішення стало важливим кроком у визнанні масштабів гуманітарної катастрофи, спричиненої російським вторгненням. 14 листопада 2022 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила історичну резолюцію «Забезпечення засобів правового захисту та репарацій у зв'язку з агресією проти України». Ця резолюція заклала правові основи для майбутнього міжнародного механізму компенсації за знищену інфраструктуру, зруйновані життя та порушення прав людини. 23 лютого 2023 р. Генасамблея ООН підтримала резолюцію «Про справедливий і сталий мир в Україні», яка набрала 141 голос «за». Проти резолюції проголосували 7 країн – росія, білорусь, Північна Корея, Еритрея, Малі та інші. Це голосування підтвердило стійку міжнародну підтримку України та засудження російської агресії навіть після року повномасштабної війни.

Відносини між Україною і НАТО почали розвиватися ще на початку 90-х рр. в XX ст. Формально відносини Україна-НАТО були започатковані у 1991 році, коли Україна приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва.

Ключовою віхою у розвитку відносин стало підписання 9 липня 1997 р. у Мадриді Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО. Хартія зафіксувала політичні зобов'язання сторін щодо розвитку багатопланового співробітництва у сфері безпеки, оборони та демократичних реформ. Упродовж 2022–2023 рр. Україна підписала спільні декларації та заяви щодо підтримки свого прагнення вступити до альянсу з 25 країнами. Починаючи із 2014 року, у зв'язку з незаконною анексією Криму Росією, співробітництво між Україною і НАТО у низці ключових галузей значно поглибилося. Агресія росії стала каталізатором для інтенсифікації практичної допомоги Україні з боку Альянсу, включаючи програми підготовки українських військових, модернізацію оборонних спроможностей та реформування сектору безпеки за стандартами НАТО. Відколи у лютому 2022 року росія почала повномасштабне вторгнення в Україну, НАТО і держави-члени Альянсу забезпечують безпрецедентний рівень підтримки України. Ця підтримка включає надання летальної та нелетальної військової допомоги, навчання українських військових, обмін розвідувальною інформацією, фінансову та гуманітарну допомогу.

21 листопада 2022 р. Парламентська асамблея НАТО визнала росію державою-терористом, а також підтримала резолюцію про створення спеціального трибуналу за фактом агресії росії. Це політичне рішення мало важливе символічне та практичне значення для міжнародної ізоляції агресора.

Попри численні резолюції та безпрецедентний рівень засудження агресії, ООН не змогла забезпечити ефективні механізми примусу росії до припинення війни. Ключовою структурною проблемою залишається право вето постійних членів Ради Безпеки ООН, що унеможливорює прийняття рішучих санкцій проти агресора, який сам є постійним членом цього органу. Міжнародні організації не спромоглися запобігти ескалації конфлікту від гібридної війни 2014 року до повномасштабного вторгнення 2022 року.

Політика обережності, компромісів та поступок не лише не запобігла розширенню конфлікту, а навпаки – створила у російського керівництва ілюзію безкарності та можливості досягнення своїх цілей силовим шляхом.

Голосування у Генеральній Асамблеї ООН продемонструвало певну геополітичну фрагментацію світової спільноти, де 35-40 країн утримуються від підтримки резолюцій на захист України. Це послаблює єдність міжнародної відповіді на агресію та створює простір для російської дипломатії щодо розколу міжнародної коаліції підтримки України. Попри безпрецедентну підтримку України, НАТО як оборонний альянс не може втручатися безпосередньо у конфлікт, оскільки Україна не є членом організації, а стаття 5 Вашингтонського договору про колективну оборону поширюється лише на держави-члени.

Російсько-українська війна категорично продемонструвала, що політика умиротворення агресора не призводить до миру, а навпаки – заохочує до подальшої агресії. Після анексії Криму у 2014 році міжнародна спільнота не вжила достатньо рішучих заходів для відновлення територіальної цілісності України. Ця обережна позиція була інтерпретована Кремлем як слабкість і готовність Заходу до компромісів за рахунок інтересів України. Одношайність у засудженні агресії 141 країною світу засвідчила, що міжнародна спільнота здатна консолідуватися навколо захисту фундаментальних принципів міжнародного права – суверенітету, територіальної цілісності та права націй на самовизначення. Єдність демократичного світу стала ключовим фактором, що дозволив Україні протистояти значно більшому за чисельністю та ресурсами агресору.

Війна довела, що система міжнародної безпеки, створена після Другої світової війни, потребує кардинального реформування. Дискусії про реформу ООН повинні включати питання обмеження або скасування права вето в ситуаціях явної агресії, розширення складу Ради Безпеки для відображення сучасних геополітичних реалій, посилення ролі Генеральної Асамблеї у питаннях миру та безпеки. Російсько-українська війна стала першим великомасштабним конфліктом епохи цифрових технологій та соціальних мереж. Інформаційна складова війни виявилася не менш важливою, ніж військова. Це ставить перед міжнародними організаціями нові виклики щодо протидії гібридним загрозам, включаючи інформаційні війни, кібератаки та використання економічних важелів як зброї.

Російсько-українська війна стала критичним випробуванням для системи міжнародних організацій та архітектури глобальної безпеки. Конфлікт безжалюно виявив системні недоліки міжнародної архітектури безпеки: неефективність механізмів примусу до миру, фундаментальні вади системи права вето в Раді Безпеки ООН, недостатність превентивної дипломатії, обмежені міжнародних організацій у протидії гібридним загрозам.

Майбутнє міжнародного правопорядку залежатиме від того, чи зможе світова спільнота трансформувати виклики цієї війни у реформи, що зміцнять систему колективної безпеки та захистять суверенні права всіх націй, незалежно від їхнього розміру чи військової потужності. Російсько-українська війна має стати не лише трагічною сторінкою історії, а й каталізатором позитивних змін у міжнародній системі, що зроблять неможливими подібні агресії у майбутньому.